

Relacja z marcowego „Spotkanie ze źródłem archiwalnym”

27 marca 2019 r., w siedzibie Archiwum Państwowego w Kielcach przy ul. Kusocińskiego 57, odbyło się drugie w tym roku „Spotkanie ze źródłem archiwalnym” pt. **„Armia Polska w ZSRR w źródle archiwalnym”**. Spotkanie poprowadziły Zastępca Dyrektora Archiwum Państwowego w Kielcach Anna Smorąg oraz Dyrektor Instytutu Historii UJK dr hab. prof. UJK Beata Wojciechowska.

Po przywitaniu gości przez organizatorów odbyła się promocja VII tomu Świętokrzyskich Studiów Archiwalno-Historycznych. Anna Smorąg zaprezentowała i przybliżyła zgromadzonym zawartość wydanego w 2018 r. rocznika.

Następnie głos zabrał pierwszy z prelegentów spotkania **Prof. zw. dr hab. Józef Smoliński** (Instytut Historii UJK) z wystąpieniem: *Źródła archiwalne o Polakach i Armii Polskiej w ZSRR*. Prelegent przedstawił zgromadzonym sytuację, warunki i problemy z jakimi spotykał się podczas swojej wieloletniej pracy naukowo-badawczej w tym zakresie. Podczas bardzo interesującego wystąpienia Profesor zaznajomił zgromadzonych z możliwościami dostępu do cennych źródeł rosyjskich archiwów i urzędów w okresie prowadzenia swoich badań, z trudnościami na jakie napotykał. Przybliżył gościom spotkania sytuację w jakiej powstawała Armia Andersa, ciężkimi warunkami bytowymi panującymi w Armii Polskiej. Pomimo negatywnego nastawienia władz rosyjskich uformowała się w Z.S.R.R. Armia Polska, z liczbą żołnierzy kilkakrotnie przewyższającą początkowo zakładaną. Profesor szczegółowo odniósł się do zatrważającej kwestii wyżywienia żołnierzy, obniżanych i tak wówczas „głodowych” racji żywieniowych. Scharakteryzował i przedstawił statystyki chorób panujących w Armii, jak np. duru brzuszego czy malarii. Prelegent zaprezentował również wydawnictwa, na ich podstawie Profesor Smoliński uświadomił zgromadzonym jak ogromne ilości źródeł, zasobów archiwalnych skrywiają archiwa Rosji przybliżając ich wizualne rozmiary na przykładzie niektórych z nich.

Kolejnym prelegentem był Bartosz Janczak (Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Opolu), który omówił temat *Armii Polskiej na Wschodzie w źródłach archiwalnych i zbiorach prywatnych*. Referent zwrócił uwagę na fakt, że w muzeach przechowywane są nie tylko eksponaty, ale także dokumenty. Przykładowo, w archiwach śląskich przechowywane są zbiory prywatne, w których znajduje się dużo informacji na temat Armii Andersa. Są to zbiory w większości byłych żołnierzy Armii Andersa, którzy po powrocie do kraju po II wojnie światowej osiedlili się na Śląsku. Przybliżył również informacje o zasobach archiwów zagranicznych przechowujących źródła związane z tematyką bieżącego spotkania, jak np. Instytut Polski i Muzeum Sikorskiego im. Gen. Sikorskiego w Londynie. Prelegent zwrócił uwagę na to, iż na podstawie dostępnych w muzeach spisów akt wytworzonych przez Armię Andersa, można przypuszczać, że wielu archiwaliów brakuje w zbiorach. Prawdopodobnie zaginęły i nie wiadomo, czy kiedyś się odnajdą. Referent przedstawił wiele ciekawych doświadczeń zdobytych w trakcie poszukiwań i pracy z zasobem muzealnym.

Następnie Monika Sikora (doktorantka, Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach) przedstawiła sylwetkę i losy *Leona Bukojemskiego – oficera Armii Andersa i Armii Berlinga*. Przedstawiła postać pułkownika na tle jego służby wojskowej. W swoim wystąpieniu prelegentka zawarła informacje o jego historii, dzieląc je na kilka okresów: 1914-1918, 1918-1921, 1921-1939, 1941-1942 i okres 1941-1945. W poszczególnych cezurach czasowych szczegółowo opisała przebieg służby wojskowej Pułkownika Bukojemskiego. Od 1914 r. służył w Legionach Polskich, w armii gen. Józefa Hallera, w okresie międzywojennym w pułkach artylerii na terenie kraju. Leon Bukojemski uczestniczył w wojnie obronnej w 1939 r. i w tym roku został aresztowany przez NKWD. Przebywał w tym czasie w obozach w Starobielsku, Griazowcu, w więzieniu na Butrykach i Łubiance w Moskwie oraz „Willi Szczerbieca” w Małachowce. W 1941 r. Bukojemski służył pod dowództwem Generała Władysława Andersa. Od 1943 r. wraz z 1 DP im. T. Kościuszki, I Armią Wojska Polskiego dotarł do Berlina. Swoje interesujące wystąpienie autorka wzbogaciła prezentacją multimedialną.

Łukasz Guldon (Archiwum Państwowe w Kielcach) w przygotowanej prezentacji przedstawił wybrane materiały archiwalne dotyczące tematu spotkania. W zawartości zasobu archiwum kieleckiego stanowią one mały procent. W prezentacji znalazły się kopie dokumentów charakteryzujących działania aparatu państwowego po 1945 r. w stosunku do powracających po wojnie żołnierzy Armii Andersa, informacjach na ich temat i wdrażanym postępowaniu wobec nich. Pojawiły się również fotografie i wspomnienia z czasów wojny. Autor zachęcał także do prowadzenia poszukiwań w dostępnym zasobie archiwalnym wskazując w przypadku Armii Polskiej w Z.S.R.R. kilka zespołów akt, w których mogą znajdować się informacje na ten temat. Zaznaczył jednak, iż samą kwerendę należy zaliczyć do trudnych i czasochłonnych.

Po wystąpieniach prelegentów Iwona Pogorzelska (Archiwum Państwowe w Kielcach) przybliżyła zawartość prezentowanych podczas wydarzenia dwóch wystaw: „*W służbie Rzeczypospolitej*”. *Pułkownik Józef Hartman 1898-1979* oraz „*Między Wisłą a Dunajem. Z dziejów przyjaźni polsko-węgierskiej w XX wieku*”, przygotowanej przez pracowników Archiwum Państwowego w Kielcach we współpracy z Węgierskim Instytutem Kultury w Warszawie z okazji Dni Przyjaźni Polsko-Węgierskiej.

Następnie rozpoczęła się dyskusja, w której goście zadawali pytania prelegentom. Towarzyszyły im chwile wzruszenia spowodowane wspomnieniami swoich rodzin biorących udział w walkach Armii Polskiej na Wschodzie i późniejszym ich prześladowaniu przez aparat bezpieczeństwa. Dyskusje przeniosły się do kularów, gdzie przy kawie i herbacie można było wymienić swoje wrażenia i spostrzeżenia.

Czynny był punkt informacyjny „Archiwa Rodzinne”, przy którym można było zasięgnąć porady jak gromadzić i jak zadbać o prywatne zbiory rodzinne.

Z publikacjami Wydawnictwa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kieleckiego Towarzystwa Naukowego, Wydawnictwa „Arslibris” w Końskich oraz Księgarni „Światowid” w Kielcach, można było zapoznać się i zakupić wybrane przez siebie pozycje przy stoisku wydawniczym.